

ÇEVİRİ DİLİ VE TÜRK KÜLTÜRÜNÜN MOĞOLİSTAN'DA YAYILIMI

Translation Language and Expansion of Turkish Culture in Mongolia

Azzaya BADAM*

Özet

Tarihî birlikteliği çok eskilere dayanan iki milletin günümüzdeki varisleri olarak varlığını sürdüren Türkiye ile Moğolistan arasında 1969 yılında diplomatik ilişkiler kurulmaya başlanmış ve bununla birlikte iki ülkenin kültürel, ekonomik ve siyasal ilişkiler sınırlı bir biçimde sürdürülmeye devam etmiştir. Fakat 1990 yılının başlarında Moğolistan'da Demokratik Devrim gerçekleşmesiyle Moğolistan ve Türkiye diplomatik ilişkileri her alanda yeniden canlanmaya başlamıştır. Bununla birlikte sosyal ilişkilere bakıldığında Türk kültürünün de Türkiye Türkçesi desteğiyle yayılmaya devam etmiş olduğu görülmektedir. Ancak buna karşın özellikle dil ilişkilerinde Türkçe ile Moğolca arasında doğrudan iletişim sekteye uğramış, ancak ikinci diller, özellikle de Rusça üzerinden bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Özellikle diller arası tercüme faaliyetlerinde de Türkiye Türkçesiyle yazılmış eserlerin Rusçaya aktarılmış olan örnekleri ikinci bir tercüme vasıtasıyla Rusçadan Çağdaş Moğolcaya çevrilebilmiştir.

Bu çalışmada Türkiye Türkçesinden Çağdaş Moğolcaya aktarılan çeviri eserler incelenmiştir. Türkiye Türkçesi ile vücuda getirilmiş edebiyat eserleri ve filmlerin çevirileri, 1990'lı yıllardan öncekiler ve sonrakiler olmak üzere iki ana başlık altında değerlendirilmiştir. Bu iki ana başlıktan özellikle 1990'lı yıllardan sonraki çeviriler, alt başlıklarıyla birlikte ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Bu çalışmanın aynı zamanda bir kültür araştırması niteliği taşıması dolayısıyla, çeviri dil özelliklerinin yanı sıra kültür öğeleri de incelenmeye çalışılmıştır. İncelemeler sonunda çevirisi yapılacak olan eser ve metinlerin seçimine daha çok önem verilmesi dikkatle çeviri faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi gerektiği kanıtlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Türk Kültürü, Moğolistan, Türkçe edebiyat eserleri, Çeviri eserleri*

* Dr.Öğr.Üyesi, Moğolistan Devlet Üniversitesi, BF, Asya Araştırmaları Bölümü, e-posta: azzaya@num.edu.mn

Abstract

Diplomatic relations between Mongolia and Turkey began to be established in 1969. At that time, cultural, economic and political relations continued to be carried out in a limited manner. But in early 1990s, with the realization of the Democratic Revolution in Mongolia and Turkey diplomatic relations were revived in all areas.

In this study, the translation works of Turkish to the Modern Mongolian language were examined. The translations of Turkish literary works and films have been evaluated under two main periods; before 1990s and later.

The studies we have conducted proved the importance of selecting works or texts to be translated.

Keywords: *Turkish culture, Mongolia, Turkish literary works, translation works*

Giriş

Dünya ülkeleri arasında çeşitli yollarla farklı münasebetler kurulmuş; toplumlar kültürlerini doğrudan yahut dolaylı bir şekilde yaygınlaştırabilmiştir. Yabancı dillerde karşılık bulan edebî metinler, bir başka deyişle tercüme eserler de bunun bir göstergesidir. Ayrıca çeviri yoluyla, farklı dil kullanan toplulukların çeşitli nedenlerle aralarında iletişim kurma ve yeni bilgileri öğrenme ve aktarma gibi gereksinimleri de giderilmiştir. Bu açıdan bakıldığında bile çevirinin tarihinin çok eskiye dayandığı görülmektedir.

Geçmişten günümüze Moğollar pek çok ulusa ait edebiyat eserlerini kendi dillerine tercüme edip müstakil bir edebiyat türü oluşturmuşlardır. Söz konusu tercüme eserlerin sınırlı sayıda olan bir bölümünü Türk Edebiyatının seçkin eserleri oluşturmaktadır.

Son dönemlerde sayısı artmakta olan bu eserler arasında Türkiye Türkçesinden Çağdaş Moğolcaya aktarılanları, 1990'lı yıllardan öncekiler ve sonrakiler olmak üzere iki ana başlık altında değerlendirmek mümkündür.

1990'lı yıllardan önceki çeviri metinleri

Bu başlık altında ele alınacak eserlerin çoğu, Eski Türkçeden Çağdaş Moğolcaya aktarılan eserlerden oluşmaktadır. Yani bu dönemde siyasi ve ekonomik nedenlerden ötürü Türkiye Türkçesiyle dilsel iletişim bağlamında yakınlık kurulabilmesi mümkün olmamıştır demek mümkündür.

Burada bahsi geçen Eski Türkçe VI-VIII. yüzyıllar arasında bugünkü Moğolistan topraklarında hüküm sürmüş Göktürklerin dilidir. Dolayısıyla bu dev-

re ait yazıtların M.Şinehüü (Шинэхүү М., 1980), L.Bold (Болд Л., 1987), B. Rincin (Rintchen B., 1968), B.Bazılhan (Базылхан Б., 1964) ve S.Harcavbay (Харжаубай С., 1987) gibi Moğol bilim adamları tarafından yapılmış çevirileri vasıtasıyla Göktürklerin edebiyatı, tarihi ve kültürü hakkında bilgi edinilmiştir. Bu alanda çok sayıda eser vermiş olan bilim adamlarının çalışmalarından bazıları dikkatlere sunulmuştur.

Sovyetler Birliği'nin yardımıyla yabancı bir ülkenin kültürünü inceleme imkânı kazanan Moğollar, bu yolla Nazım Hikmet ve Cahit Sıtkı Tarancı gibi bir elin parmaklarını geçmeyen sayıda şairlerin seçkin eserleriyle tanışmıştır.

Nazım Hikmet'in *Kalbim* (Зүрх минь), *Onbeşlerin Kitabesi* (Арван тавны дурсгал), *Piraye* için yazılmış: *Saat 21-22 şiirleri* (Гяндангаас бичсэн захиа), (Өнөөх л зүрх, Өнөөх л тархи), *Angina Pectoris* (Зүрх минь энд биш шүү), *Yirminci Asra Dair* (Хорьдугаар мөчлөг), *Korkuyorlar* (Поль Робсонд), *Açlık Grevinin Beşinci Gününde* (Өлбөрч байсан тавдугаар хоногт), *Taranta Babu'ya Mektuplar* (Таранта Бабууд бичсэн захидал), *Tanya (Zoe) (Зоя) vb. şiirleri* Moğol bilim adamı akad. Rinçin Vyamba tarafından (Ринчен Б., 1991, p. 227) (Назым Хикмэт, 1951) Çağdaş Moğolcaya çevrilmiştir.

Bu eserlerde, dönemin koşullarından dolayı komünist ve işçi sınıfının temsilcisi birinin şiirlerden seçilip tercüme edilmesi gereği duyulmuştur. Ancak çevirmen, Nazım Hikmet'in şiirlerinin bu açıdan değil, daha çok yurtseverliği ve mücadeleci ideallerini yansıtmış olmasına önem vermiştir. Bir başka deyişle dost gibi görünen düşmana karşı üstü örtülü bir üslup kullanıp yazdığı yurt sevgiyle dolu şiirlerini tercih etmiştir. Bu yüzden 50'li ve 60'li yıllarda Moğollar onun çeviri şiirleri aracılığıyla çok zor durumda olan Türk halkının acılarını hissedebilmiştir.

1958 yılında Moğolistan Yazarlar Birliği tarafından yayımlanan *Asya ve Afrika Yazarlar Birliği Kongresi'ne armağan edilmiş "Ази, Африкийн орны яруу найраг (Asya ve Afrika Ülkelerin Şiirleri)"* adındaki eserde üç Türk şairin on bir tane şiiri çevrilmiştir (*Ази, Африкийн орны яруу найраг*, 1958). Toplamda 42 ülkeden seçim yapılan, bazı ülkelerin şairlerinin yazdıkları şiirlere ise hiç yer verilmeyen bu kitabın 11 adet Türkçe şiiri kapsamı dönemin Türkiye ve Moğolistan ilişkilerinin büyük bir delili kabul edilebilir.

Bu kitapta, Rinçin B. tarafından yapılan önceki çeviriler arasında yer alan Nazım Hikmet'in *Kalbim* (Зүрх минь), *Onbeşlerin Kitabesi* (Арван тавны дурсгал), (Өнөөх л зүрх, Өнөөх л тархи), *Yirminci Asra Dair* (Хорьдугаар мөчлөг), yeni eklenmiş olarak Daştseren B. tarafından yapılmış çeviri: *Bakü'ye gidiyorum ay balam* (Баку орж явна) 1953'te Bakü Üniversitesinde Yaptığı Konuşmasından.../Otuz yıl sonra/ (Гучин жилийн дараа), *Ceviz Ağacı* (Хушиг самрын мод), *Davis Oustrah'a Mektubumdur* (Давид Острахад явуулсан

захидал), Khorloo B. tarafından yapılmış çeviri olarak Doğum (Төрөлт), Lhamsüren Ç. tarafından yapılmış çeviri olarak 1.10.52, Bolşevik İvan (52 он 10 дугаар сарын 1-нд Большевик Иван/Бээжингийн тухай шүлгээс/), Lhamsüren Ç. ve Khainzan T. tarafından yapılmış çeviri olarak Suat Taşer'in Gece (Шөнө дунд) Cahit Sıtkı Tarancı'nın Gün Eksilmesin Pencereden (Ганцхан өдөр л...) tanıtılmıştır.

Söz konusu kitabın ikinci cilt olarak 1962 yılında yayımlanan “Ази, Африкийн яруу найраг (Азия ve Африка Şiirleri)” adlı eserde Türk şairi Rifat İnkaya'nın yazdığı bir (Битгий зүхээрэй) şiiri Enebiş Çağdaş Moğolcaya aktarmıştır (Эрдэнэ С., 1962, p. 150).

Ünlü Moğol bilim adamı Rinçin B. şiirlerin çevirisi üzerine

“Үеийн тоо хэмжээгий нь андахгүй буулгахад уг эх зохиолд тэр тоо хэмжээ бүхий үеэр бүтсэн шад тутам өргөлттэй, өргөлтгүй үеийн найруулга зохион байгуулалт ямар байна гэж судлан таньж, шинжин олоод монгол хэлнээ түүний нь буулгах ёстой...өргөлтийн оронд урт эгшиг, өргөлтгүй үед ерийн эгшигт үе хэрэглэвэл цаад эх зохиолын шүлэг болгон хэрэглэсэн хэмжээний зарчим журмыг ширхэгийн зөрүүгүйгээр монгол хэлнээ буулган найруулж болох байна.”(Ринчен Б., 1991)

sözlerini ifade etmiştir. Aslında burada belirttiği sözlerinde; kendi inceleme ve araştırma tecrübesine dayanarak Moğol okuyuculara hedef dilin özelliğini ve şiirlerin güzelliğini duyma imkânı sağlaması için çevirmenlerin nasıl bir yöntem kullanması gerektiğini de açıklamıştır.

Türkiye Türkçesi ile vücuda getirilmiş edebiyat eserlerinden Çağdaş Moğolcaya aktarılmış olanlar sadece nazım biçimleri değildir. Dönemin büyük bir mizah yazarı olan Aziz Nesin'in bazı nesir eserleri 1991 yılında Rusçadan Moğolcaya tercüme edilmiştir. Dorjgotov Ts. ve Sühbaatar Ts. tarafından yapılmış bu çeviri, Altın Kırpi, Altın Palmiye gibi türlü ödüllerin sahibi olan Aziz Nesin'in Fil Hamdi (“Заан” хэмээх хамдийг баривчилсан нь), Pazar Eglencesi (Ням гаригийн зугаа), Kedi Neden Kaçtı (Муур яагаад ухаан жолоогүй зугтав), Dolmuşun Kapısı (Таксины хаалга), Üç Meleğin Anası (Гурван хөөрхөн амьтны эх), Fırça Kılı (Шүдний сойзны үс), Bay Dүdük (Хоён шүгэл) vb. ondokuz tane öykülerini kapsamıştır (Aziz Nesin, 1991).

Söz konusu devirde Nasreddin Hoca fıkraları yine Rusçadan tercüme edilmekteydi. Diğer yandan 1950, 1960 ve 1970'li yıllarda “Tsog” adlı Moğolistan edebiyat gazetesinde birkaç şiir yayımlanmıştır.

Tüm bu bilgiler ışığında 1990'lı yıllardan önceki çeviri eserlerde görülen konuları kısaca şöyle sıralayabiliriz: Çağın aksaklıkları, işçilerin hayatı, yurtseverliğinin tadı ve acısı, toplumu yakından ilgilendiren olaylar...

1990'lı yıllardan sonraki çeviri metinler

Önceki yıllarda konu bakımından daha çok toplum hayat ve devletin yapısını işleyen eserlerin seçilmiş olması özelliğinin bu devirden sonra biraz değişmeye başladığı; bu dönemlerde insan hakları ve kültürel öğelere yönelik konuların seçilmeye başlanmış olduğu görülmektedir.

1990'lı yıllardan sonraki çeviri metinlerini; 1. Şiir ve roman, 2. Film/dizi olarak iki alt başlık altında değerlendirmek mümkündür.

1. *Şiir ve roman*

Yakın zamanlara kadar Türk şiirinin anlam zenginliğinin tadına varmak, örnek eserleri okumak ve incelemek fırsatı Moğolistan'da elde edilememiştir. Türkiye Türkçesinden Çağdaş Moğolcaya aktarılmış şiirlerin sayısı yok denilecek kadar azdı. Ancak 2012 yılında şair ve tercüman Mönhtör D., Seçkin Türkçe Şiirler I (Түркийн яруу найргийн дээжис-I) adlı eserini yayınlamıştır. Söz konusu eser XX. yüzyılda ileri gelen sekiz Türk şairin şiirlerinden oluşmaktadır. Faruk Nafiz Çamlıbel, Nazım Hikmet Ran, Necip Fazıl Kısakürek, Sait Faik Abasıyanık, Cahit Sıtkı Tarancı, Orhan Veli Kanık, Sabahattin Ködret Aksal ve Atilla İlhan. Çevirmen eserinde, bu şairlerle ilgili olarak, dünyaca ünlü şairler arasında eserleri çok iyi olmasına rağmen toplum içinde çok da tanınmayan birileri olduğunu belirtmiştir. Hem şairleri hem de şiirlerini kendince seçip Moğol okuyuculara sunmuştur.

Bahsedilen eser Türkiye Türkçesinden Çağdaş Moğolcaya doğrudan aktarılmış ilk eser niteliğini taşımaktadır. Ve aynı yıl "Altın Tüy" ödülünü kazanmıştır. Moğol edebi camiasında büyük bir ödül olan Altın Tüy Ödülü, Moğolistan Yazarlar Birliği tarafından organize edilmektedir. En iyi nazım eseri, en iyi çocuk edebiyatı eseri, en iyi nesir türündeki kısa öykü, en iyi nesir türündeki roman, en iyi oyun ve film, en iyi edebiyat bilime ait eser, en iyi edebiyat eleştiri eseri, en iyi tercüme eseri ve en iyi belgesel eseri olmak üzere dokuz dalı olan bu ödüllerin en iyi tercüme eseri ödülünü Türk şiirlerin kazanması tercümenin ustalığının yanına Türkçe şiirlerin zenginliğini ve güzelliğini de göstermektedir. Ancak ne yazık ki, uzun yıllar böyle bir eser yayımlanıp ulusa ulaştırılamamıştır.

Moğol bir şair, aynı zamanda usta bir tercüman olan Mönhtör D.'nin yaptığı çevirinin ustalığını çeşitli yönleriyle ortaya koyabiliriz. Örneğin, Necip Fazıl Kısakürek "Heykel" şiiri:

Artık o silinen bir hatıradır
Bir ıssız bahçenin uzaklarında

Kelime kelime tercümesi:

*Тэр нэгэнт арчигдан буй дурсамж юм
Нэгэн эзэнгүй цэцэрлэгийн цаахантаа (А.В.)
Алс энэ цэцэрлэгийн хаа нэгтээ*

Арчигдан нэгэнт одож буй дурсамж юм тэр (Мөнхтөр Д., 2012, pp. 62–63).

Söz konusu beyitte asıl anlamını hiç kaybetmeden sözcükleri Çağdaş Moğolcaya aktarma becerisini göstermesiyle şairin sıradan bir tercümanın sahip olmayacağı bir özelliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Moğolistan ve Türkiye Cumhuriyeti arasındaki diplomatik ilişkilerin kuruluşunun 45. Yıl Dönümüne Armağan National Times News dergisinin 2014 yılının özel sayısı 78.inci sayfasında Orhan Veli Kanık “İstanbul’u Dinliyorum” şiirinden tercüme edilmiş bazı mısralar şöyledir:

*Нүдээ тас аниад Истанбулыг би чагнана
Нөмгөн салхи үл мэдэг сэвшинэ
Навчис мөчиртөө чимээгүйхэн сэрчигнэнэ
Алсад ус түгээгүүрийн хонх хаа нэг сонсогдоно
Ахиад л би Истанбулыг амьсгаа даран чагнана...*

Yaptığımız araştırmalarda tercümanın kimliğini belirleyememiş olmakla birlikte gazeteci olduğunu düşünmekteyiz. Aynı mısraların Mönhtör D. tarafından yapılan çevirisi aşağıdadır:

*Истанбулыг чагнанам би, нүдээ аниастай
Эхлээд зөөлөн салхи сэвэлзэж
Моддын навчис үл мэдэг сэрчигнэнэ
Холоо, тээр холд
Ус зөөгчдийн үл тасрах хангир жингэр дуун
Истанбулыг чагнанам би, нүдээ аниастай*

Bahsedilen örneklere göre tercüman Mönhtör D.’nin bu eseri; Türkçe şiirler ve dünya şiirlerinin bizzat ana dilinden çevrilmesinin önemini kanıtlayan büyük bir delil niteliğindedir. Bu tür eserler okuyuculara farklı ülkenin kültür ve edebiyatının tadını hissettirmek için değerli bir köprü niteliğini taşımaktadır.

Nobel ödülünü alan ilk Türk vatandaşı olan Ferit Orhan Pamuk’un Kara Kitap ve Kar adında iki romanı Çağdaş Moğolcaya aktarılmıştır. Orhan Pamuk, 2002 yılında yayımlanan Kar kitabını, Türkiye’nin etnik ve politik meseleleri üzerine kurulu bir politik roman olarak tanımlamaktadır. Aynı şekilde, bu romanı çeviren Bayasgalan B.’nin de seçimini bu bakış açısıyla yaptığı anlaşılmaktadır (Orhan Pamuk, 2015b).

2015 yılında yayımlanan Kara Kitap romanı, Gombosüren Ts. tarafından tercüme edilmiştir (Orhan Pamuk, 2015a). Tercümenin önsözünü yazan Ayurzana G. bahsi geçen bu romanı seçip tercüme etme nedeni olarak; yazarın Doğu-Batı sorunsalını kültürel ve felsefi içerimleriyle edebiyatına taşıdığından kaynaklandığı görüşünü öne sürmüştür.

2. *Film/dizi*

1990'lı yıllardan sonra edebiyat eserleri tercüme edilmekle beraber film ve dizilerin de tercümeleri yan yana olmuştur. Mesela, sadece bir tercümanın, yani Tserendulam Z.'nin Babam ve Oğlum (Аав хүү хоёр минь), Aşk Tesadüfleri Sever (Хайр дурлалд гэнэтийн учралд дуртай), Av Mevsimi (Ангийн улирал), Turk Pasaportu (Турк паспорт), Vizonte (Телевизор), Selvi Boylum Al Yazmalım (Улахан алчуурт хонгор минь) vb. olmak üzere 16 tane filmi vardır.

Bu filmlerden; yönetmenliğini Çağan Irmak'ın yaptığı “Babam ve Oğlum” filminin çekimlerinin Seferhisar (İzmir), Ayvalık (Balıkesir), İstanbul'da gerçekleşmesinin de Moğol izleyicilerin Türk kültürüne karşı bakış açısını biraz genişlettiği fikrindeyiz. İnsanlar arasındaki küslüğün ne kadar büyük olsa bile bu denli insani bir duygunun Türk insanının gönlünün büyük bir parçasını kapsadığını da filminden görebiliriz. Bahsi geçtiği gibi bu tür filmlerin Moğol izleyicilere sunulmasının bu milletin duyguyla, güzellikle dolu soyut bir dünyaya adım atabilmesi için kapıları araladığını görebilmekteyiz.

Filmlerin Moğolistan televizyon kanallarında yayınlanmasıyla birlikte Türk dizileri de Moğol izleyicilerin ilgilerini çekmeye başlamıştır. Dolayısıyla, yönetmenliğini Taylan Biraderler'in yaptığı, Tims Productions tarafından yapıлып Star TV'de yayınlanan Türk yapımı tarih-kurgu televizyon dizisi olan “Muhteşem Yüzyıl”, Rusça'dan aktarılmış çevirisiyle 2015-2016 yılında Moğolistan Royal HD kanalında yayınlanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu padişahı Kanuni Sultan Süleyman'ın ve nikahlı eşi Hürrem Sultan'ın hayatı, Hürrem Sultan'ın evlatları için giriştiği taht mücadelesi ve saray hayatı üzerine kurgulanmış bu diziyi de Moğollar çok olumlu bir şekilde karşılamışlardır.

Bahsedilen dizinin hemen ardından Moğolistan Боловсрол HD (Education TV) kanalında, Uyanga tarafından yapılmış çevirisiyle “Muhteşem Yüzyıl: Kösem” dizisi yayınlanmıştır. Dizinin başarısını yansıtan özellikleri, Türklerin tarihi hakkında Moğol algısını olumlu hale getirmesi ve Türk kültürünün mükkemel eserlerini sergilemesiyle ifade edebiliriz.

Tarihî bir çerçevede Türkleri yorumlamaya başlayan Moğolların göz önüne, yönetmenliğini Altan Dömez'in yaptığı ve Endemol Shine Türkiye'nin yapımcılığını üstlendiği ‘Paramparça’ dizisi de bu açıdan başka bir renk katmıştır. Günümüz sosyal hayatını yansıtan bu diziyi Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşamını süren sıradan bir ailenin hayatı hakkında bilgi verilmesi yoluyla kültürel bakımdan çok farklı bir hava oluşturulmuştur.

Tüm bu açılardan değerlendirildiğinde son yıllarda çevirilip yayınlanan film ve diziler konusunda daha da çok görüş öne sürmemiz mümkündür. Az sayıda da olsa bahsi geçen filmlerin içeriğine bakılırsa, kültür öğeleri ve tarihî süreçleri

açıkça gösteren seçkin örnekler olduklarını söyleyebiliriz.

Bahsi geçen eserlerin hitap ettikleri kitle düşünüldüğünde, film ve diziden etkilenenlerin çoğunluğunun gençlerden oluştuğu bilinmektedir. Bu sebeple Türkçe film ve dizilerin seçimine daha çok özen gösterilip Türk kültürünün, sadece Moğolistan’da değil dünyada yayılmasını sağlamak gerektiği kanaatindeyiz.

Sonuç

Bu çalışmada, Türkiye Türkçesinden Moğolcaya çeviri yoluyla aktarılmış olan eserler genel olarak ele alınmış ve incelenmiştir. Ancak çalışmanın genel kapsamlı olması itibarıyla hemen hepsini kapsadığını iddia edememekteyiz. Çünkü Türk edebiyatının seçkin eserleri 20. yüzyılın ortalarından itibaren Moğolcaya çevirilmeye başlanmış, fakat söz konusu çeviriler doğrudan Türkiye Türkçesinden değil Rusça gibi ikinci diller üzerinden yapılmıştır. Doğrudan Türkiye Türkçesinden Moğolcaya edebî eserlerin çevirisi son birkaç yıla dayanır. İlk defa 2012 yılında bir Moğol şair tarafından Türk edebiyatının yeni dönemi olarak adlandırılan ve çağdaş Türk şiirinin en bilinen örnekleri Moğolca olarak yayımlanmıştır. Bu sebeple Moğol okuyuculara Türk edebiyatının tadını, Türk dilinin özelliğini gösterebilen uzman tercümanların yetiştirilmesi son derece önemlidir.

Bütün bunlara bakıldığında, tarihî süreçte çeşitli tercümanların üstlediği bu zor ve zahmetli görevlerine saygı gösterilerek yeni çağın usta çevirmenlerini yetiştirmenin devrin büyük bir gerekliliği olduğu anlaşılmaktadır.

Каунакча

Ази, Африкийн орны яруу найраг. (1958). Улаанбаатар.

Азиз Несин. (1991). *Буян заяаны нууц.* (Доржготов Ц. & Сүхбаатар Ц., Trans.). Улаанбаатар.

Базылхан Б. (1964). Эртний тюрк бичээстэй мутрын тэмдэг. *Шинжлэх ухааны академийн мэдээ, №1*, 74–75.

Болд Л. (1987). Орюк хадны түрэг бичээс(урьдчилсан тайлан). *Дорно дахины судлалын асуудал, №2 (17)*, 87–91.

Мөнхтөр Д. (2012). *Туркийн яруу найргийн дээжис-1.* Улаанбаатар.

Назым Хикмэт. (1951). *Шүлгүүд.* (Ринчен Б., Trans.).

Орхан Памук. (2015а). *Хар судар.* (Гомбосүрэн Ц., Trans.). Улаанбаатар.

Орхан Памук. (2015b). *Цас.* (Баясгалан Б., Trans.). Улаанбаатар.

Ринчен Б. (1991). *Марк Твенний минь махы нь идээж дээ(Орчуулгын тухай)* (Аким Г.). Улаанбаатар.

- Rintchen B. (1968). *Les dessins pictographiques et les inscriptions sur les rocher et sur les steles en Mongolie* (Vol. fasc.1). Oulanbaator.
- Харжаубай С. (1987). Монгол нутгаас олдсон түрэг бичээсүүд. *Хэл зохиол судлал, Том.XVI*(fasc.8), 83–84.
- Эрдэнэ С. (Ed.). (1962). *Ази, Африкийн яруу найраг II*. Улаанбаатар.